

FĂȚ-FRUMOS DIN LACRIMI¹

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi, nu s-ar povesti; a fost pe vremea când se potcovea puricele cu nouăzeci și nouă de ocale de fier, se înălța până în slava cerului, i se părea ușor și tot mai cerea potcoave; pe vremea când făcea plopul pere și răchita micșunele; când oile aveau colți și se hrăneau numai cu carne de lup; când iepurii se tolăneau în iarbă și trăgeau din ciubuc, lenevindu-se ziulica toată și punând ursul să alerge și să-i desfete cu zburdălniciile lui; când mâțele cântau din cobză, iar șoarecii le țineau isonul din cimpoi; când vulpea nu știa unde să se mai ascundă de frica puilor de găină...

A fost odată un împărat mare și puternic, a cărui mare grijă și supărare era că nu are cui lăsa tronul țării.

De trei ori fusese însurat acel împărat, numit Murgilă; se despărțise de cele două soții dintâi fiindcă nu-i dăduseră moștenitori, iar acum se gândea s-o izgonească și pe a treia, tot din aceeași pricină. Tare se mai căina tânăra și frumoasa împărăteasă la gândul că va fi alungată și nu știa ce rugăciuni să mai înalțe, ce leacuri băbești să mai ia și în ce ape neîncepute să se mai scalde, ca să vie pruncul dorit de toată țara!

Într-o seară de primăvară, pică la curtea craiului Murgilă un oaspete împărătesc, venit din meleagurile Soarelui-Răsare. Era un flăcău frumos, cu părul negru și cu ochii ca vioreaua. Fusese trimis în lumea cea mare de către tatăl său, Zorilă-Vodă, să cerceteze țări și oameni, să afle învățături, pregătindu-se astfel pentru domnia viitoare.

---

¹ Un fragment din acest basm a fost reeditat ulterior de autor, ca basm separat, sub titlul *Zmeul-Zmeilor*.

Acel vlăstar împărătesc nu prea ședea la curtea lui Murgilă, măcar că era primit cu voie bună și ospătat cum se cuvine oaspeților împărătești. Îi plăcea mai mult să umble prin sate și târguri și cetăți, să afle bucuriile și păsurile norodului. Și află feciorul craiului din Soare-Răsare că păsurile celor mulți erau mai multe și mai mari decât bucuriile lor... Necazurile îi copleșeau, dările și muncile erau grele, vatra lor era pustie și toată truda o cheltuiau ca să fie îndestulați bogații din cetatea de scut, în frunte cu Murgilă-Împărat.

Voievodul din țara Soarelui-Răsare se întoarse mâhnit la curtea gazdelor și povesti împărătesei câte văzuse pe târâmurile lor, cât amar duceau oamenii și câte lacrimi vărsau de dimineață până seara, din pricina împilării celor mari.

– Măria Ta, o rugă el pe împărăteasă, spune împăratului toate acestea... Înduplecă-l să scoată lumea din robie, să dăruiască supușilor o viață mai omenească, să nu mai curgă lacrimile durerilor, ci să verse toți lacrimi de bucurie... Și din lacrimile bucuriei lor se va zămisli în sânul Măriei Tale un prunc voinic și ager, care va fi mângâierea părinților și dragostea norodului!...

Zicând acestea, feciorul lui Zorilă-Voievod își luă bun-rămas de la perechea împărătească și porni spre alte meleaguri. Murgilă-Împărat îi ascultă sfatul, goni pe sftncii cei hrăpăreți și trimise în toată țara crainici cu buciume și surle, să vestească oamenilor zorii unei vieți mai bune. Mare a fost bucuria norodului aflând acestea!... Lacrimile curgeau din ochii tuturor și binecuvântările lor se amestecau cu zvonul ciocârliilor și ciocârliile cântau vestea cea bună la fereastra împărătesei. Nu trecură nouă luni de la plecarea oaspelui din țara Soarelui-Răsare și tânăra soție a lui Murgilă-Vodă născu un fecior rumen și sănătos, căruia îi puseră nume, Făt-Frumos din Lacrimi, fiindcă venise pe lume din lacrimile de bucurie ale norodului.

*

La miezul nopții, după datine străbune, trebuiau să se ivească la leagănul copilului cele trei ursitoare, să-i dezlege tainele viitorului.

De grijă și teamă, inima părinților se făcuse cât puricele.

– Ce ursită-l așteaptă pe odorul nostru? Ce-i vor prezice Zânele-ursitoare?

Împăratul și împărăteasa așteptau cu nerăbdare, într-o încăpere vecină cu odaia unde era leagănul pruncului. Se uitau printr-o fereastră tainică, ținându-se de mână. Și fiecare simțea că mâna celui alt e mai rece decât a lui...

Când vechiul ornic din turn bătu de douăsprezece ori, ursitoarele se iviră la căpătâiul copilului.

Cea dintâi avea părul negru și lung, revărsat pe umeri; o cunună de luceferi îi încingea fruntea și ținea în mână o nuielușă de argint, în vârful căreia scăpăra o stea. O ploaie de scânteii, sute și mii de stelețe râureau neconținut din acel luceafăr și se topeau ca o părere... Pe urmă, veneau altele și altele, albe, roșii, viorii, o risipă de comori zburătoare și strălucitoare.

Apropiind vârful nuielușei de fruntea micuțului, întâia ursitoare vorbi așa:

– Să fii frumos și darnic ca lumina soarelui, înțelept ca împăratul Solomon și voinic ca Heraclie cel din vechime!

Din umbra lor, auzind acestea, împăratul și împărăteasa își simțiră inima crescând de bucurie, umflându-se parcă să le spargă pieptul.

Iată ivindu-se și a doua ursitoare, cu rochie azurie, cu păr de aur, despletit și revărsat pe umeri, cu o coroniță de mărgăritare albe-n jurul capului și-n mână cu o nuielușă de aur, în vârful căreia strălumina și răspândea mirodenii de paradis un crin învolt de aur.

Toată casa se umplu de adierile îmbălsămate ale florii legănate de obrazul lui Făt-Frumos!

– Tot ce vei dori să se-implinească! urși Zâna-Crinului de aur.

Atât vorbi și se topi și ea în umbrele nopții, străvezie și ușoară, așa precum venise...

Mult se bucură împăratul și tânăra mamă, dar inima li se strânse iar, la gândul celei de-a treia ursitoare. Știa toată lumea că această zână era cea mai puțin milostivă. Urarea ei era mai mult blestem, care nimicea bunele preziceri ale celorlalte două, le răpea din darurile îmbelșugate.

Într-adevăr, un vânt înghețat luă locul mireasmelor de crin, o umbră deasă și grea căzu acolo unde adineauri mii de steluțe scăpă-raseră din nuielușe de argint.

A treia ursitoare avea părul cărunț și fața posomorâtă. Un lung veșmânt o-nconjura, iar pe umărul ei drept ședea nemișcată o bufniță cu ochii galbeni, pasărea înțelepciunii.

Cu brațele încrucișate pe piept, vorbi cea de-a treia zână. Auzin-du-i prorocirea, împărăteasa își pierdu cumpătul și căzu în brațele împăratului, care era gata și el să se prăbușească.

– Dar să nu fii mulțumit niciodată!

Atât a spus a treia ursitoare și s-a topit în faptul zorilor, ca un nor cenușiu.

A doua zi, Murgilă-Vodă adună soborul învățaților, al vracilor, al dezlegătorilor de vise, al cititorilor în stele și le povesti, sfătuindu-se cu ei cum să înconjure porunca ursitoarei, cum să-l învețe dascălii pe Făt-Frumos a-și stăpâni nemulțumirea și a se arăta împăcat cu soarta lui, să se bucure din plin de darurile celorlalte două. Fiecare dintre cei poftiți la sobor își spuneau părerea, care de care mai întristat, mai fără de nădejde.

Cel mai vârstnic dintre învățați îi ascultă ce-i ascultă, apoi grăi așa:

– Măria Ta și dumneavoastră, înțelepți ai împărăției! Socotesc, cu mintea mea bătrână, că nu trebuie să înțelegem ca un blestem și ca o prigoană cuvintele ursitoarei cu bufnița pe umăr. Să ne aducem aminte că-n depărtate vremuri, această pasăre era semnul înțelepciunii. Înțelepte cuvinte a spus cea de-a treia Zână-proroacă!... Să nu fii mulțumit niciodată!... Într-adevăr, a fi veșnic mulțumit, înseamnă a sta pe loc. Dacă omul ar fi fost mulțumit cu soarta lui, am fi rămas în vecii vecilor în peșterile răstrămoșilor noștri... Nemulțumirea i-a mânat omului pașii înainte, l-a făcut să cerceteze tainele pământului, ale apelor și ale stelelor. Această nemulțumire a aruncat poduri pe gârle și corăbii pe pustietatea mărilor. Dacă ar fi fost mulțumit în întinericul peșterilor, n-ar fi propășit niciodată!

Când i-a prezis, când i-a poruncit lui Făt-Frumos să nu fie mulțumit niciodată, a știut ursitoare ce hotărăște! La ce i-ar folosi flăcăului frumusețea, puterea, bunătatea, istețimea, dacă ar sta liniștit,

împăcat cu sine însuși și cu toate din jurul său și n-ar mai face un pas spre mai bine?

Așadar, Măria Ta și dragii mei ucenici, în loc să fim mâhniți că moștenitorul țării noastre va fi veșnic nemulțumit, să ne bucurăm, dimpotrivă! El va iscodi mereu ceva nou, își va pune mintea și trupul în slujba celor mai înalte născociri și isprăvi, spre binele lui și al tuturora...

Vai de omul pe care nu-l însuflețește nicio râvnă! Vai de omul menit să stea de-a pururi cu brațele încrucișate, în semnul împăcării cu sine însuși!

Cuvintele bătrânului turnară alinare și balsam, nădejde și încredere în toate inimile...

*

Copilul creștea într-o lună cât alții într-un an, iar când împlini cincisprezece ani era voinic cât zece voinici și înțelept ca un moșneag.

Încă de mic îi plăcea să se lupte cu piedicile și greutatea ce i se iveau în cale și nu se lăsa până nu le biruia. Nu iubea întunericul, fugea de oamenii posomorâți. Se ducea numai acolo unde vedea tinerețe, voie bună, dragoste de viață. Dobora cu arcul și săgeata uliul hrăpăreț și vulpea vicleană. Vâna mistrețul și lupul răufăcător. Mâinile lui erau atât de voinice, încât puteau îndoi drugul de fier, iar potcoava o îndrepta cât ai clipi din ochi. Întâi o potcoavă mică, de mânz, pe urmă altele, tot mai mari și mai groase, făcute din aur, din argint sau oțel, potcoave ale armăsarilor din herghelia domnească. Le apuca de cele două capete, le întindea ori le rupea în două, de se mirau grăjdarii și fierarii împărăției de așa mare vârtute.

Sfârâma cu pumnul pietricica, pe urmă bolovanul, pe urmă lepedea, pe urmă stânca.

Taică-său, împăratul, se uita cu bucurie la băiat, văzându-l cum creștea în putere zi de zi. Când îl vedea sfârâmând bolovanii, îi spunea glumind:

– Lasă, flăcăul tatei, nu-ți mai tot strica palmele, că doar n-ai să te înfrunți cu Sfarmă-Piatră!

– Nu se știe! răspundea băiatul și se repezea la o stâncă, o sco-
tea din țățâni și o azvârlea cât colo, de credeai că-i o bucată de lut
sau un șomoioag de paie.

Făt-Frumos nu se mulțumea numai să biruie piatra: el smulgea
nuiele și tufe din pământ, iar mai târziu, copăcei și copaci, mesteceni
tineri sau plopî înalți, pân-a ajuns să răsucescă în brațe stejarii cei
mai groși și să-i doboare, smulgându-i cu rădăcini cu tot și ridicând
spre cer rădăcinile pline de pământ și de gângănie.

– Astâmpără-te, flăcăul tatei! îi spunea împăratul, ștergându-și
lacrimile de bucurie. Astâmpără-te, că doar n-ai să te întreci cu
Strâmbă-Lemne!

– S-ar putea și una ca asta! răspundea Făt-Frumos.

În cetatea împărătească veneau, ca să-i desfete pe cei de la curte,
tot felul de vraci, măscărici, luptători, răsucitori de paloșe, ghicitori în
stele. De fiecare dată când soseau aceștia, norodul se aduna pe uliți.

Făt-Frumos se amesteca și el printre dânșii și le fura meșteșugu-
rile, întrecându-i în pozne și isprăvi. De la călăreții rătăcitori, care se
dădeau peste cap pe caii lor mici și iuți, învățase să călărească, de-
întrecea cu mult pe cei mai îndemânateci.

Pehlivanii, adică luptătorii de bălci, erau niște oameni voinici, cu
capul ras, dezbrăcați pân' la mijloc și unși cu untdelemn pe trupul gol,
ca să lunece din mâinile vrăjmașului. Se luau la trântă între ei, care pe
care. Se apucau de mijloc sau de picioare, îl ridica unul pe celălalt în
văzduh, după cum le venea rândul, apoi îl trântea cu umerii de pământ.
Biruitorul puneă genunchiul pe pieptul celui învins, care striga:

– M-ai răpus, leule!

De la aceștia învăță Făt-Frumos cum să se lupte numai cu bra-
țele, fără paloș, fără vărsare de sânge. În scurtă vreme, îi întrecu pe
toți, fiind mai sprinten la trup și mai ager la minte decât ei.

Mai treceau pe la curtea împărătească și săbierii, cei ce luptau
cu sabia. Ei învățară pe flăcău cum să mânuiască paloșul, cum să-l
răsucescă deasupra capului, cum să se ferească de loviturile celui-
lalt, cum să zboare oțelul din mâna potrivnicului, printr-o repezeală

îndemânică, și cum să-l vatăm pe acesta, de la o zgârietură mică până la tăierea capului.

Toate făpturile omenești îl îndrăgeau, toate dobitoacele pământului, ale apelor și ale văzduhurilor i se închinau lui Făt-Frumos din Lacrimi și era destul să dorească ceva ca de îndată să i se împlinească dorința.

Și tot nu era pe deplin fericit flăcăul! Într-o zi, când auzi de la un călător, venit din depărtate meleaguri, despre Cosânzeana cu floarea care-i cântă în costiță, simți că îl cuprinde un dor nespus de cea domniță de departe... Și de atunci nu-și mai găsi liniște.

– Taică, vreau să-mi iau mireasă pe Ileana Cosânzeana!

– Fătul meu, țara ei e departe tare. Multe primejdii ai de înfrânt... Și apoi, sunt sute și sute de viteji care o cer de mireasă pe Cosânzeana. De unde știi că te va alege tocmai pe tine?

– Ai să vezi, taică... Pe mine o să mă alegă, și nu pe altul...

– Nu, fătul meu, nu, lumina ochilor mei... Stai aici și o să-ți găsim altă mireasă, vrednică de tine...

– Eu numai pe Ileana o vreau...

Văzând împăratul că nu are încotro, se prefăcu că-l lasă în pace să-și caute norocul singur.

Dar își puse în minte să-i ridice tot felul de piedici în cale, doar doar l-o hotărî să-și mute gândul.

– Bine, fătul meu! Hai să-ți alegem un cal tânăr, voinic și isteț, vrednic de tine.

Se duseră la herghelia împărătească, unde tot felul de tineri armăsari, albi și negri și roibi pufăiau, nechezau și băteau din copitele de argint, nerăbdători să plece-n lumea largă, purtând pe șaua lor bogată pe Făt-Frumos cel darnic ca lumina soarelui.

Flăcăul nu știa pe care mânz să-și arunce ochii, așa erau de mândri toți, cu coama lor și cu coada lor de mătasă, cu penele învoalte ce le înfloreau fruntea.

Tot umblând așa, printre mânji, cai și armăsari tineri, auzi un glas:

– Ia-mă pe mine!

Se uită de unde venea glasul acela și văzu o mârțoagă bătrână, prăbușită la pământ, cu coastele ieșite și cu pielea jupuită.

Flăcăul se uită cu milă la cea mârțoagă și trecu mai departe. Tot ocolind grajdul de colo până colo, pipăind când un armăsar, când altul, mângâindu-le coama, căutându-i la dinți, lovindu-i cu biciușca peste picioare, ajunse iar la calul prăvălit și iar îl auzi vorbind.

– Ia-mă pe mine!

– Ce să fac cu tine?

– Ai să vezi! Spune grăjdarilor s-aducă un fâraș cu ovăz și un fâraș cu jăratric... Care cal o mânca ovăz, nu e vrednic de tine! Numai cel ce va mânca jăratric, numai acela te va însoți cu spor în drumurile tale!

Urmându-i sfatul, Făt-Frumos porunci grăjdarilor s-aducă fârașele... Căii toți mâncau ovăz ocolind jăratricul; și numai mârțoagă dădu la o parte, cu botul, nevrednicele grăunțe, ospătându-se cu jăratric.

Și cu cât mânca foc, cu atât se întrema, se ridica în picioare, necheza, tropăia din copite și pufăia pe nas aburi calzi și luminoși ca flacăra. Pasămite, acel cal bătrân nu era decât Viforel, armăsarul împăraților, cel care aștepta să vie voinicul voinicilor să-l încalece. Și iată că voinicul voinicilor sosise!

L-au spălat și l-au țesălat pe Viforel, i-au dat să mănânce movile de foc și să bea plosci și buți cu vin vechi de șapte ani.

Când a fost vorba să se caute suliiță, scut, platoșă, paloș, arc și tolbă de săgeți pentru Făt-Frumos, Viforel își sfătui stăpânul să nu ia ce i-or da, ci să ceară armele vechi ale strămoșilor, care zăceau în pod, nefolosite. Erau prea grele pentru umerii plăpânzi ai urmașilor.

– Nu căuta că sunt prăfuite și ruginite! Ferește-te de veșmintele bogate, de sabia nouă și ușoară, incrustată cu pietre scumpe! Ferește-te de străluciri mincinoase și caută-ți vechi și încercați prieteni, cum e paloșul acesta greu, suliița aceasta lungă, platoșa pe care n-o poate străbate nici săgeata, nici paloșul dușmanului!...

Argații domnești se duseră în pod să caute uneltele de luptă cerute de Făt-Frumos.

Le ridicară, le frecară și le făcură lucitoare ca răsăritul soarelui de vară, ca pietrele din fundul pâraielor limpezi.

Scrâșni împăratul, dar n-avu încotro, că flăcăul era dârș; nimeni și nimic nu-l putea împiedica să plece să-și vadă visul cu ochii.

În seara celei dintâi zile, cal și călăreț ajunseră la un pod de aramă păzit de un balaur năprasnic, care mugea și fumega.

– Pe aici e drumul spre țara Cosânzenei? întrebă Făt-Frumos.

– Pe aici, răspuse balaurul, dar pe podul meu nu se trece!

– Dar pe unde vrei să trec, prin văzduh?

– Prin văzduh, dacă vrei, ori prin apă, dar pe podul meu, nu!

– Prin văzduh nu pot, răspuse Făt-Frumos, că n-au crescut încă aripi roibului meu, iar prin apă nu vreau să trec, că nu sunt șoarece!...

Dă-te la o parte, ori de nu, îmi încerc paloșul pe spinarea ta!...

– Să te văd! răspuse balaurul.

Făt-Frumos se dete jos de pe cal și-ncepu să ciopârțească dihania.

Balaurul lătra, scuipa ca pisicile, împrășcând pe voinic cu bale înveninate, cu păcură aprinsă și cu fum de pucioasă. Încerca să-l mușce ori să-i rupă carnea de pe el cu ghearele, dar Făt-Frumos ferea în lături și mi-l plesnea cu tăișul paloșului, de-i sărea dihaniei când un ochi, când un dinte. Până când balaurul îl lăsă să treacă. Mare fu uimirea și bucuria lui Făt-Frumos când găsi de partea cealaltă a podului pe însuși tatăl său, împăratul! Se prefăcuse în balaur, îi încercase tăria, să-l împiedice, cu orice chip, să ajungă în țara Cosânzenei și să-și ia mireasă. Un ochi îi plângea de necaz că a fost învins și un alt ochi îi râdea de bucurie că are un fecior atât de voinic.

– Să trăiești, fătul meu!... Acum văd și eu că ești viteaz și vrednic să faci ce te taie capul!... Du-te sănătos! Am vrut să te pun la încercare, să-ți văd puterea și îndrăzneala. Ai biruit balaurul! Să-mi trăiești!

Făt-Frumos văzu cu durere pe fața părintelui urmele rănilor ce i le făcuse, iar pe hainele împărătești picături de sânge.

– Vai, tată! Cum te-am sângerat! Iartă-mă!

– Nu-i nimica, fătul meu, mai bine să mai scriu eu câteva zgârieturi la vechile mele răni, decât să fi pățit tu ceva, în cea dintâi

luptă cu o dihanie! De n-aș fi făcut așa, unde mi-ar fi fost dragostea părintească?

Făt-Frumos îi sărută mâna și se despărțiră.

A doua zi, pe-nserate, ajunse la un pod de argint, păzit de un balaur cu trei capete, mai năprasnic decât cel dintâi.

– Pe podul meu nu se trece! strigă lighioana. Treci ori prin apă, ori prin văzduh.

Făt-Frumos se gândi că împăratul îl încearcă a doua oară și-i răspunse:

– Prea bine, balaure! Prin văzduh nu pot să trec, n-au crescut încă aripi roibului meu. Ca să mă lupt cu tine n-am vreme. Am să trec prin apă!...

Și aruncându-se în apele spumegătoare, Făt-Frumos trecu înot și ajunse pe malul celălalt.

– Să trăiești, fătul meu!... îi zise împăratul, că tot el era. Am vrut să te-ncerc a doua oară și am văzut că ești milos, cuminte și isteț. Milos, că n-ai vrut să mai lupți cu balaurul, ca nu cumva să lovești iar în tatăl tău; cuminte ai fost, că nu ți-ai pierdut vremea înfruntându-mă, c-aveam de gând să-ți fac o mică și nevinovată rană, ca să-ți treacă dorul de Ileana; și ai fost isteț, coborându-te și trecând prin apă, fără să ți se pară îngenunchere...

Iar se îmbrățișară, iar se despărțiră.

A treia seară ajunse Făt-Frumos la un pod cu totul și cu totul de aur. Un balaur cumplit, ce vărsa foc și otravă pe șapte guri, că șapte capete avea, sta de pază și nu lăsa pe nimeni să treacă.

– Treci prin apă, treci prin văzduh, dar pe podul meu n-ai să treci, afară numai dacă te bați cu mine!...

O clipă, Făt-Frumos rămase pe gânduri. Trase paloșul să se bată, dar nu se bătu. Vru să coboare malul să treacă prin apă, dar Viforel se împotriva, simțind că-i lucru necurat: aburii ce se ridicau din gărlă erau fierbinți, apele erau clocotite.

Și-n aceeași clipă, două aripi mari țâșniră din coastele lui Viforel, și roibul se-nălță-n văzduh, zburând deasupra fumegărilor calde ce se ridicau din apă. Ajunși pe cellalt mal, se-ntâlniră iarăși cu Măria Sa.